

Örnek Olay Yönteminin Öğrencilerin Empati Becerilerine ve Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi¹

The Effect of Case Study Method on Students' Empathy Skills and Attitudes Towards the Course

Serap COŞKUN

Doktora Öğrencisi ♦ İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ♦ serap.coskun@ogr.iuc.edu.tr ♦ ORCID: 0009-0008-7164-132X

Özet

Bu araştırmada, sosyal bilgiler dersinde örnek olay yöntemiyle yürütülen öğretimin öğrencilerin empati düzeyleri ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Esenyurt ilçesine bağlı bir ilkokulun dördüncü sınıfında öğrenim gören toplam 53 öğrenci oluşturmuştur. Deney grubu olarak belirlenen sınıfta dört hafta süresince Örnek Olay Temelli Empati Eğitimi Süreci uygulanmıştır. Kontrol grubu olarak belirlenen sınıfta dersler öğretim programına göre işlenmiştir. Bu çalışmada nicel araştırma modellerinden ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği ve İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Grupların empati ve tutum ön test ve son testleri puanları arasındaki farklılık ilişkisiz gruplar için Mann-Whitney U testi ile, deney grubunun kendi grup içi son test ve kalıcılık puanları arasındaki farklılık ise ilişkili gruplar için Wilcoxon işaretli sıralar testi ile değerlendirilmiştir. Uygulama sonunda deney grubundaki öğrencilerin empati ve tutum ön test-son test puanlarında anlamlı değişiklikler olmuştur. Ancak deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin empati ve tutum son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Empati becerisi, tutum, ilkokul sosyal bilgiler dersi, örnek olay

Abstract

This study examined the effect of using the case study method to teach social studies on students' empathy levels and their attitudes toward the class. The study group consisted of 53 fourth-grade students from a primary school in the Esenyurt district of Istanbul during the 2022-2023 academic year. The Case Study-Based Empathy Education Process was implemented in the experimental group for four weeks; the control group received instruction based on the standard curriculum. A quasi-experimental design with a pre-test-post-test control group was employed, utilizing quantitative research methods. The data collection tools used in the study were the “Empathy Scale for Children and Adolescents” and the “Attitude Scale for 4th Grade Social Studies Lessons in Elementary School.” The differences between the pre-test and post-test scores of the groups in terms of empathy and attitude were evaluated using the Mann-Whitney U test for independent samples. In contrast, the differences between the post-test and retention scores in the experimental group were evaluated using the Wilcoxon signed-rank test for related samples. At the end of the intervention, there were significant changes in the empathy and attitude pre-test and post-test scores within the experimental group. However, when the empathy and attitude post-test scores of the students in the experimental and control groups were compared, no significant difference was found.

Keywords: Empathy skill, attitude, primary school social studies course, case study

¹ Bu çalışma Bilim Uzmanı Serap Coşkun'un “Sosyal Bilgiler Dersinde Örnek Olay Yönteminin Kullanımının Öğrencilerin Empati Becerilerinin ve Derse Yönelik Tutumlarının Gelişimine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Son yıllarda eğitimde gerçekleştirilen paradigma değişiklikleri ile bireyin yalnızca tek bir yönüyle değil bütünsel olarak geliştirilmesi önemli hâle gelmiştir. Bu önem doğrultusunda okullarda verilen eğitim ile bireyin yalnızca bilişsel değil duyuşsal becerilerinin de gelişimi desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu durum bireyselliğin gün geçtikçe toplumsal değerlerin önüne geçtiği günümüzde öğrencilere kazandırılacak sosyal becerilerin önemini gittikçe artırmaktadır. Bireylerin sosyalleşmeleri ve bu çerçevede kültürlenmeleri kadar önemli bir yeterlilik ise başkalarını anlayabilmelerinin yolu olarak empati geliştirebilmeleridir. Empatinin bireylerin sosyal uyumuna katkı sağlayan temel insani özelliklerden biri olduğu ve toplumsal hayattaki önemi aşîkârdır (Aramudin & Susanti, 2024; Ayten, 2009).

Empati kişilerarası iletişimi kolaylaştırarak bireylerin başkalarıyla daha sağlıklı ve uzun ilişkiler kurmasına katkı sağlayabilir (Eisenberg, 2000). Dolayısıyla empati toplumsal hayatta ihtiyaç duyulan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü empatiyi, bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları çözmelerinde ve yaşamlarını verimli şekilde sürdürmelerinde etkili temel on yaşam becerisinden biri olarak görmektedir (WHO, 2007). Empati, kendimizi karşımızdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmak (Kabapınar, 2005), karşımızdaki kişinin içsel dünyasını anlamak koşuluyla duygularına ortak olunması, onun ayakkabılarının giyilerek ihtiyaçlarının ve hislerinin anlaşılması şeklinde tanımlanmaktadır (Staub, 1990; Weiner, 1985). Empati başkalarının hislerini ve düşüncelerini fark edebilme ve anlayabilmenin yanı sıra tüm bunlara duyarlı olabilme yetisi olarak görülebilir (Güner vd., 2020). Bir kişinin bir başkasıyla tam olarak empati kurabilmesi için kendi duygularını karşısındaki kişiye doğru şekilde aktarabilmesi ve karşıdaki kişinin duygularını da doğru anlayabilmesi gerekir (Taner-Derman, 2013). Bireylerin daha önce bir duyguyu hiç hissetmemiş olmaları, bu duyguyu anlamalarını zorlaştırır (Elgin, 2016; Pala, 2008). Dolayısıyla kişi yaşamında ne kadar çeşitli duyguyu deneyimlemiş olursa karşısındaki yaşamış olduğu durumu o kadar iyi anlayabilir.

Kurdek ve Rodgon (1975) empatiyi metodolojik olarak üçe ayırmışlardır: Algısal empati (perceptual), bilişsel empati (cognitive) ve duygusal empati (affective). Algısal bileşen, bireyin bir başkasının duygularıyla ilgili deneyiminde ilk adım olarak onun bakış açısını tahmin etmektir. Burada ifade edilmek istenen empati kurulmadan önceki süreçte karşıdaki hareketlerinin, jest ve mimiklerinin, yüzünün, sözlerinin, ses tonunun, içeriğinin, zamanlamasının yani göndermiş olduğu bütün bilgilerin algılanmasıdır. Bilişsel bileşen, başkalarının duygularını kendi deneyimlerinden elde ettikleri durumlar aracılığıyla anlamaya çalışmak olarak ifade edilebilir (Haribhai-Thompson vd., 2022). Bilişsel empati sürecinde başkalarının duygularının yaşanması değil bu duyguların bilişsel olarak anlaşılması gerekir. Duygusal bileşen, kuramcılar tarafından (Chisholm & Strayer, 1995; Rogers, 1975) ben'in (öz) diğerinin duygusuna karşı duyarlı olma ve duygusunu paylaşma yeteneği olarak tarif edilmektedirler. Ayrıca duygusal empatide, bireylerin ailelerine, arkadaşlarına ve yabancılara karşı fedakârca davranışlarda bulunması için bireyleri güdülemesi ahlaki gelişim açısından bir hayli önemlidir (Günay-Ay & Kılıç, 2019). Bouton (2016) ise empatinin davranışsal unsurundan yani duygusal bir durumun anlaşıldığını göstermek için sözel veya sözel olmayan iletişimden bahsetmektedir.

Çocuklara iletişim, iş birliği, sosyal farkındalık gibi sosyal becerilerin kazandırılması önemlidir (MEB, 2024). Sosyal-duygusal yaklaşıma göre, çocuğun kişisel gelişiminde ve etrafındakilerle etkileşiminde empatinin rolünü iyi anlamak gerekmektedir. Bazı araştırmalarda çocuklarda doğumdan itibaren empatik yatkınlığın bulunabileceği, yenidoğanlarda dahi empatik davranışların sergileyebileceği belirtilmektedir (Kim, 2017; Mehrabian & Epstein, 1972; Zahn-Waxler & Radke-Yarrow, 1990). Çocukluk yıllarında birey kendisinin ve diğerlerinin duygularının farkına varmaya başlamaktadır. Bu dönemde çocuklar girdikleri yeni ortamlarda sosyalleşmeye başlarlar. Okulda yeni

arkadaşlıklar edinme, farklı kişilik özelliklerini tanımanın yanı sıra aile yaşamı dışında farklı birçok kural ve değerle tanışılar (Kaya & Erdem, 2020). Piaget'ye göre empatik beceriler, bilişsel gelişim dönemlerinden olan işlem-öncesi dönemden sonra (12 yaş ve sonrasında) daha ileri bir seviyeye gelmektedir (Demir, 2012). Shapiro da (2000) sosyal davranışların temelinde empatinin yattığını ve eğitim ile artırılabilceğini, 10-12 yaşlarındaki çocukların empati duygularını tanıdıkları kişilerin ötesine taşıdıklarını belirtmiştir. Çocukluğun bu ileri döneminde tanımadığı kişilerle de empati kurabilir ve dünya sorunları hakkında düşünmeye başlayabilirler. Bu bağlamda empati, çocuklarda öğrenilebilen sosyal becerilerden biri olarak görülebilir (Iannarino, 2023). Çocuklarda empati eğitiminin amacı var olan empati yeteneklerini geliştirmek ve toplumun diğer bireyleriyle sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlamaktır (Kalliopuska, 1992; akt. Sarıyüce-Körükçü, 2004). Zira çocuklar küçük yaşlardan itibaren empati yapabilirlerse yalnızca birçok zorlukla başa çıkmakla kalmaz aynı zamanda toplum tarafından kabul edilir hâle gelirler.

Öğrenciler empati becerisi sayesinde sadece başkalarını bireysel olarak tanımazlar, aynı zamanda kendi kültürlerinden yola çıkarak diğer kültürleri de anlayabilirler. Farklı kültürleri tanıtan ve çeşitli değerler kazandıran sosyal bilgiler, öğrencilerde empati becerisinin geliştirilmesinde uygun bir derstir (Lee vd., 2018). Empati eğitiminde öğrenciyi öğrenme ortamında aktif hale getirecek çeşitli öğrenme ve öğretme metotlarının kullanılması gerekmektedir (Çatlak & Yiğit, 2017). Empati becerisini geliştirmek için pek çok öğretim yöntem ve tekniği kullanılabilir. Bunlardan biri de örnek olay yöntemidir. Hesapçıoğlu'na (2008) göre örnek olayda öğrenciler sorunlu bir olay hakkında gerçek ve geçerli bilgileri bir araya getirir, bizzat kendileri bu olayı anlatır, olay hakkında verileri toplar, bunları öğrenip analiz eder ve değerlendirirler. Öğrenciler ile empati becerisi çalışılırken örnek olayın bu aşamalarından yararlanılabilir ve olay ve durumlarla ilgili kendi çıkarımlarına ulaşabilirler.

İlgili alanyazın incelendiğinde, empati becerisi ile ilgili son yıllarda yurt içinde ve yurt dışında birçok araştırmanın yapıldığı görülmüştür. Empati becerisiyle ilgili yapılan çalışmaların konu başlıkları şöyledir: Öğrencilerde empati becerisi geliştirme yöntemlerinin etkililiği (Doğan-Geysoğlu, 2022; Doğanay, 2019; Kabapınar vd., 2019; Kahraman & Akgün, 2008; Kılınç, 2021; Muravevskaia & Gardner-McCune, 2023; Sayim, 2021; Şahin & Akbaba, 2010; Yılmaz-Yüksel, 2003), öğrencilerin empati beceri düzeylerini belirleme (Çetin & Güngör-Aytar, 2012; Erk, 2021; Şirin vd., 2018; Taner-Derman, 2013), çeşitli değişkenlerin empati becerisine etkilerini belirleme (Aka, 2019; Arslan, 2020; Avcı, 2017; Çankaya & Ergin, 2015; Kırıkçı & İlkım-Han, 2025; Öz vd., 2019; Stockdale vd., 2023; Taner-Derman, 2013), öğrencilerin empati beceri düzeyleri ile değer yönelimlerinin ilişkisini belirleme (Koca, 2020; Nasti vd., 2023; Öztürk, 2019) bulunmaktadır. İlkokul sosyal bilgilerde öğrencilerin empati becerilerini geliştirmede kullanılan yöntemlerin etkililiği üzerine az sayıda çalışma (Diker, 2019; Saygın, 2022; Yılmaz-Bingöl & Uysal, 2015) olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu gidermeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada ilkökul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde örnek olay yönteminin kullanımının öğrencilerin empati becerilerinin gelişimine ve derse yönelik tutumlarına etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın bu temel amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

1. Deney ve kontrol gruplarının empati son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. Deney grubunun empati ön test-son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. Deney grubunun empati son test-kalıcılık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Deney ve kontrol gruplarının tutum son testine ilişkin puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
5. Deney grubunun tutum ön test-son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
6. Deney grubunun tutum son test-kalıcılık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada ön test-son test deney ve kontrol gruplu yarı deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Deneysel tasarım yapılırken öncelikle bir grup denek seçilir, bağımlı değişken ölçülür. Ardından bir gruba deneysel müdahale yapılır. Bu müdahalenin ardından müdahalenin ilk grup üzerindeki sonuçları gözlenir. Diğer müdahale edilmeyen grubun sonuçlarını aldıktan sonra karşılaştırma yapılır ve farklılık olup olmadığına karar verilir (Babbie, 2007).

Araştırmada bu desenin kullanılma nedeni bağımsız değişkenin (örnek olay yöntemi kullanımı) bağımlı değişkene (empati becerisi ve tutum) etkisinin incelenmek istenmesidir. Bu araştırma deseni bağımlı değişken üzerindeki müdahalenin etkisini gözlemlene imkânı sağlar. Kontrol grubu, araştırmacının müdahale etmediği veri toplamak amacıyla oluşturulan grup, deney grubu ise araştırmacının planlı bir müdahale gerçekleştirdiği gruptur.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinin Esenyurt ilçesindeki resmi bir ilkokulda öğrenim gören toplam 53 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Çalışma grubundaki öğrencilerin sayıları birbirine çok yakındır. Grupların cinsiyetlerinin dağılımına ait bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Kız	16	59,3	12	46,1
Erkek	11	40,7	14	53,9
Toplam	27	100	26	100

Araştırma kapsamında hazır gruplarla çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Hazır grupların tercih edilme sebebi okul yönetimi tarafından sınıf değişikliğine izin verilmemesidir. Uygulamanın hangi sınıflarla yapılacağı belirlenirken öncelikle okul ve diğer öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Her iki grubun öğrenci sayısı, başarı durumu ve yabancı öğrenci sayısı açısından eşit olmasına ve öğretmenlerinin sınıflarında uygulama yapılmasına istekli olmasına dikkat edilmiştir.

Araştırma için belirlenen sınıflar birinci sınıftan itibaren aynı öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Bu sınıflardan deney grubu ve kontrol grubu olarak iki sınıf belirlenmiştir. Ayrıca daha önce grupların bağımlı değişken açısından birbirine eşit olup olmadığını belirlemek için ön testler uygulanmıştır. Analiz sonucunda, grupların empati ön test puanları arasında ($u=319,500$; $p>,05$) anlamlı fark olmadığı, sıra ortalamalarının ise kontrol grubu lehine olduğu görülmüştür. Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=0,07$ (küçük etki) olarak hesaplanmıştır. İki grupta da Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu, devamsızlık problemi olan ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ile derslere devam eden öğrenciler bu araştırmanın çıktıları dışında tutulmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada grupların empati puanlarını belirlemek için nicel veri toplama aracı olarak Bryant (1982) tarafından geliştirilen Gürtunca’nın (2013) geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yaparak uyarladığı “Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği” uygulanmıştır. Grupların sosyal bilgiler dersi tutum puanlarını

belirlemek için Ulu-Kalın ile Topkaya'ya (2017) ait "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Uygulamadan önce gruplara ön testler uygulanarak veriler toplanmıştır. Öğrencilere dikkat etmeleri gereken hususlar cevaplama öncesinde açıklanmıştır. Öğrencilerden veri toplama araçlarında bulunan ifadelerden kendilerine en uygun gelen yanıtı işaretlemeleri istenmiştir. Araştırmanın uygulama süreci iki grupta toplam dört hafta (12 ders saati) sürmüştür. Ön test ve son testlerin uygulanmasıyla birlikte toplam altı haftalık bir sürede tamamlanmıştır. Uygulama sürecinde kullanılan bir ders planı örneği Ek 1'de sunulmuştur. Deney grubuna empati eğitiminin sekiz hafta sonra kalıcılık testleri uygulanmıştır.

Deney grubuna örnek olay temelli empati eğitimi verilerek öğrencilerin empati becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Öğrenme sürecinde yapılacak etkinliklerin planlanmasından önce geniş bir literatür incelemesi yapılmıştır. Ardından araştırmacı tarafından deney grubunun derslerinde kullanılmak üzere örnek olay yöntemine dayalı planlar hazırlanmıştır. Ders planlarının hazırlanma aşamasında sınıf eğitimi alanında uzman bir öğretim üyesinin ve iki alan uzmanının görüşleri alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda planlar üzerinde düzenlemeler yapılmıştır, onayları alındıktan sonra planlar uygulanmıştır. Bu planlarda öğrencilerin empati becerilerini geliştirebilmeleri için gereken şu alt becerilere yönelik etkinliklere yer verilmiştir: Kendisinin duygularını ve düşüncelerini fark edebilme, diğerlerinin duygu ve düşüncelerinin kendinkinden farklı olabileceğini anlayabilme, karşısındaki kişinin yaşadığı durumu anlayabilme ve duruma uygun tepki verebilme, karşısındaki kişiye onu anladığını aktarabilme, bir durum karşısında herkesin farklı tepki verebileceğini fark edebilme, empatik dinleyebilme ve empatik tepki verebilme.

Örnek olay temelli empati eğitimi uygulama sürecinde kullanılmak üzere empatinin algısal, bilişsel ve duyuşsal bileşenlerinin her biri ile ilgili etkinlikler planlanmıştır. Algısal farkındalık geliştirmek amacıyla öğrencilerden resim yorumlamaları, resimde gördüklerini anlatmaları istenmiştir. Bilişsel farkındalık geliştirilmesi için ise yaşanmış ya da yaşanması muhtemel örnek olaylar, resimler ve videolar kullanılmıştır. Etkinliklerde örnek olay türlerinden yazılı, görsel, diyalog ve gazete temelli olaylar yer almıştır. Örnek olaylarda öğrencilere yöneltilen sorular empatik çözümleme, ahlaki (etik) çözümleme, düşünsel çözümleme soru türlerinden oluşturulmuştur. Diğerleriyle bilişsel empati yapmak için örnek durumlarda verilen kişilerin yaşadığı durumlar hakkında tahminde bulunma, diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlama ve farkına varma becerilerini geliştirmek amaçlanmıştır. Bilişsel empati basamağında örnek resimler ve resimlerdeki kişinin hissettiği durumlar hakkında tahminde bulunma, engelli bireylerin yerine geçerek gözleri ve elleri bağlı şekilde resim yapma, Afrikalı çocuğa mektup yazma vb. etkinlikler yaptırılmıştır. Duygusal empati basamağında kendilerini mutlu eden, üzen ve korkutan vb. durumları anlayabilme ve duygularını tanıyabilme çalışmaları yer almaktadır. Örnek olaydaki insanların hissettiği duyguları tahmin etmeleri ve o kişilere ait olduğunu tahmin ettikleri duyguları eşleştirmelerine yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Ayrıca etkinliklerde öğrencilerden örnek olaylardaki sorunlar karşısında kendilerinin nasıl tepki vereceklerini anlatmaları istenmiştir. Daha iyi empati yapabilmeleri için gözlem yapma, tahminde bulunma, rol oynama etkinliklerine katılmışlardır.

Deney grubunun derslerine araştırmacının girmesine sınıf öğretmeniyle birlikte karar verilmiştir. Kontrol grubu olarak belirlenen sınıfta dersler, öğretim programına uygun şekilde ders kitabı aracılığı ile işlenmiştir. Kontrol grubunun derslerini sınıf öğretmenleri yürütmeye devam etmiştir; ancak araştırmacı da derslere izleyici olarak katılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan örneklem büyüklüğü (deney grubu=27, kontrol grubu=26 kişi) 30'un altındadır. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrenci sayılarının 30'dan az olması nedeniyle istatistiklerin örnekleme dağılımının merkezi limit teoremine göre normal dağılıma yaklaştığı ve bu durumda non-parametrik bir tekniğe ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir (Demir, Saatçioğlu & İmrol, 2016). Bu nedenle grupların ölçme araçlarından aldıkları puanların normal dağılım göstermediği için daha güvenilir sonuçlar elde etmek amacıyla non-parametrik testlerin uygulanması uygun görülmüştür (Yılmaz & Yılmaz, 2005). Araştırmada yokluk hipotezleri ile alternatif hipotezler arasındaki farkın büyüklüğünü hesaplamak amacıyla (Özsoy & Özsoy, 2013) etki büyüklükleri hesaplanmıştır. Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde SPSS for Windows 26.00 istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

2.6. Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Öğrencilerin empati becerilerini ölçmek için kullanılan "Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği"nin 0,70 olarak hesaplanan Kuder-Richardson 20 değeri güvenilirliği için yeterli bulunmuştur. Korelasyon katsayısı ise test-tekrar test yöntemiyle hesaplanmış ve 0,76 olarak bulunmuştur. Grupların sosyal bilgiler dersi tutum puanlarını belirlemek için Ulu-Kalın ile Topkaya'ya (2017) ait "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,84 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla, ölçeğin tümünün güvenilir olduğu ifade edilebilir. Ölçeğin toplam varyansın %39,36'sını açıkladığı yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre ölçeklerin geçerlik ve güvenilir olduklarına karar verilmiştir.

Çalışmadan önce İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 04.10.2022 tarih ve 2022/283 toplantı sayılı etik kurulu onayı alınmıştır. Aydınlatılmış onamların alınması, uygulama ile ilgili bilgilendirmeler, öğrenci bilgilerinin gizli tutulması, öğrencilerin fiziksel ya da psikolojik zarar görmemeleri etik kurallarına uyulmuştur. Çalışmada Hawthorne Etkisi ile ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler olabileceği düşüncesiyle öğrencilere bilimsel bir çalışma içinde yer aldıkları önceden söylenmemiştir.

3. Bulgular

3.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Empati Son Test Sonuçları

Çalışmanın birinci alt problemi "Deney grubu ve kontrol gruplarının empati son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?" şeklindedir. Grupların empati son test puanlarında anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Grupların Empati Son Test Puanlarına Yönelik Sonuçlar

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	u	z	p
Deney	27	29,20	788,50			
Kontrol	26	25,29	657,50	291,500	-1,066	,286
Toplam	53					

Gruplarının empati son test puanları arasında ($u=291,500$; $p>,05$) anlamlı fark olmadığı ve sıra ortalamalarının deney grubu lehine değiştiği görülmektedir. Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=0,15$ (küçük etki) olarak hesaplanmıştır.

3.2. Deney Grubunun Empati Ön Test-Son Test Sonuçları

Çalışmanın ikinci alt problemi “Deney grubunun empati ön test-son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Deney grubunun empati ön test-son test puanlarının karşılaştırıldığı ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Deney Grubunun Ön Test-Son Test Empati Puanlarına Yönelik Sonuçlar

Puanlar		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Ön Test	Negatif Sıralar	3	4,33	13,00		
-	Pozitif Sıralar	20	13,15	263,00		
Son Test	Eşit Sıralar	4			-3,814	,000
	Toplam	27				

Deney grubunun ön test-son test puanlarında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($z=-3,814$; $p<,05$). Fark puanlarının sıra toplamına göre bu fark pozitif sıralar, yani son test puanları lehinedir. Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=0,73$ (büyük etki) olarak hesaplanmıştır.

3.3. Deney Grubunun Empati Son Test-Kalıcılık Testi Sonuçları

Bu çalışmanın üçüncü alt problemi “Deney grubunun empati son test-kalıcılık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Deney grubunun empati son test ile kalıcılık puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Deney Grubunun Son Test-Kalıcılık Testi Empati Puanlarına Yönelik Sonuçlar

Puanlar		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Son Test	Negatif Sıralar	10	9,95	99,50		
-	Pozitif Sıralar	11	11,95	131,50		
Kalıcılık	Eşit Sıralar	6			-,558	,577
	Toplam	27				

Deney grubu öğrencilerinin empati son test ve kalıcılık puanları arasında ($z=-,558$; $p>,05$) anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=0,10$ (küçük etki) olarak hesaplanmıştır.

3.4. Grupların Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Son Test Sonuçları

Bu çalışmanın dördüncü alt problemi “Deney grubu ile kontrol grubunun tutum son testine ilişkin puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Grupların tutum son test puanlarında anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Grupların Son Test Tutum Puanlarına Yönelik Sonuçlar

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	u	z	p
Deney	27	29,17	758,50			
Kontrol	26	24,91	672,50	294,500	-1,009	,313
Toplam	53					

Grupların tutum son test puanlarında ($u=294,500$; $p<,05$) anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuca ek olarak, tutum son testi sıra ortalamalarında deney grubu lehine bir sonuç çıktığı görülmüştür. Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=0,13$ (küçük etki) olarak hesaplanmıştır.

3.5. Deney Grubunun Tutum Ön Test-Son Test Sonuçları

Bu çalışmanın beşinci alt problemi “Deney grubunun tutum ön test-son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Deney grubunun tutum ön test-son test puanlarına yönelik Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deney Grubunun Ön Test-Son Test Tutum Puanlarına Yönelik Sonuçlar

Puanlar		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Ön Test	Negatif Sıralar	4	11,25	45,00		
-	Pozitif Sıralar	21	13,33	280,00	-3,164	,002
Son Test	Eşit Sıralar	2				
	Toplam	27				

Sonuçlar incelendiğinde, deney grubunun ön test puanları ile son test puanları arasında fark olduğu görülmüştür ($z=-3,164$; $p<,05$). Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=0,60$ (büyük etki) olarak hesaplanmıştır.

3.6. Deney Grubunun Tutum Son Test-Kalıcılık Testi Sonuçları

Bu çalışmanın altıncı alt problemi “Deney grubunun tutum son test-kalıcılık puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Deney grubunun tutum son test ile kalıcılık puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Deney Grubunun Son Test-Kalıcılık Testi Tutum Puanlarına Yönelik Sonuçlar

Puanlar		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Son Test	Negatif Sıralar	11	12,50	137,50		
-	Pozitif Sıralar	13	12,50	162,50	-,358	,720
Kalıcılık	Eşit Sıralar	3				
	Toplam	27				

Deney grubunun tutum son test ve kalıcılık puanlarında ($z=-,358$; $p>,05$) anlamlı farklılık yoktur. Ayrıca z değeri için etki büyüklüğü $r=-0,06$ (küçük etki) olarak hesaplanmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, örnek olay temelli verilen empati eğitiminin öğrencilerin empati becerilerine ve derse yönelik tutumlarına etkisi incelenmiştir. Araştırma ön test ve son test gruplu yarı deneysel desende yürütülmüştür. Örnek olay temelli empati eğitimi süreci planlanmış ve deney grubuna uygulanmıştır. Bu araştırmada kullanılan veriler empati ve tutum ölçekleri ile elde edilmiştir.

Araştırmalara göre öğretmen merkezli uygulamalardan uzaklaşarak öğrencilerin aktif katıldığı yöntem ve tekniklerin kullanılmasının büyük yararı olmaktadır (Şimşek & Yaşar, 2006). Bu çalışmada dersler örnek olaylar ekseninde olmak üzere öğrencilerin aktif olduğu farklı etkinlikler ile desteklenerek işlenmiştir. Öğrencilerde önce kendi duygu ve düşüncelerini fark etme, daha sonra başkalarının duygu ve düşüncelerinin kendilerinininkinden farklı olabileceğini anlama, karşısındaki kişinin yaşadığı durumu

kendi içinde canlandırma, karşısındaki kişiye onu anladığını aktarma gibi beceriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

4.1. Öğrencilerin Empati Becerilerine İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin empati testinden aldıkları sonuçlar aşağıda verilmiştir:

- Deney ve kontrol gruplarının empati son test sonuçlarına göre deney grubundaki öğrenciler empati puanlarını belirgin şekilde artırmalarına rağmen bu durum anlamlı bir farklılığa neden olmamıştır.
- Deney grubunun empati ön test-son test sonuçlarına göre örnek olay temelli empati eğitiminin öğrencilerin empati becerilerini geliştirdiğini göstermektedir.
- Deney grubunun iki ay sonra yapılan empati kalıcılık testi sonuçlarına göre, son test-kalıcılık puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu durum aradan geçen sürede öğrencilerdeki empati becerilerinin kalıcı olduğunu göstermiştir.

Araştırma bulgularına göre empati ön test sonuçlarında kontrol grubundaki öğrencilerin empati farkındalıklarının deney grubuna göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte gruplar arasında belirgin farklılık olmadığına karar verilmiştir. Deney grubunun empati becerileri ön test-son test puanlarında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Deney grubu öğrencileri uygulama sonunda empati puanlarını belirgin şekilde artırmışlardır; ancak bu durum kontrol grubu ile karşılaştırıldığında belirgin bir farklılık oluşturmamıştır. Özer'in (2016) çalışmasında da deney grubunda uygulama öncesi ve sonrası empatik beceriler karşılaştırıldığında anlamlı farklılık oluşmuştur. Yılmaz (2019) da eylem araştırması deseninde yürüttüğü çalışmada hayat bilgisi dersinde empati becerisi eğitiminin empati becerilerine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Yarı deneysel desenler, rastgele atamanın yapılamadığı yine de belirli bir eşleştirmenin yapıldığı desenlerdir. Yarı deneysel çalışmalar deneklerin rastgele dağıtılmasının mümkün olmadığı eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılır (Fraenkel & Wallen, 2009; Tabachnick & Fidell, 2007). Bu çalışmada da okul idaresi öğrencilerin rastgele oluşturulmasına izin vermediği ve gönüllü olan öğretmenlerle çalışılmasını istediği için var olan sınıflardan seçim yapılmıştır. Bu durum araştırmanın sınırlılığıdır ve ortaya çıkan bu sonucu etkilemiş olabilir.

Deney ve kontrol grubunun empati son test puanlarında farklılaşma olmamasının nedenlerini ortaya koymak ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla öğrencilerden uygulama esnasında ve uygulama sonunda alınan geri bildirimler ve uygulamaya yönelik araştırmacı gözlemleriyle yorumlanmıştır. Bu sonucun nedenlerinden biri öğrencilerin veri toplama araçlarını empati ve tutum ölçeklerini ikinci kez çözmeyi sıkıcı bulmaları olabilir. Öğrenciler ölçeğe ilkinde verdikleri cevapların aynısını vermiş olabilirler. Ayrıca öğrencilerin kişisel özelliklerinin de (duyuşsal alan, konuşma becerileri, ilgi vb.) araştırma sonuçlarına etkisi olmuş olabilir. Bu nedenlerin yanı sıra çalışmada empati ile doğrudan ilişkili kazanımların yanı sıra dolaylı ilişkili kazanımlara da yer verilmiş olması bu sonucu etkilemiş olabilir.

Deney grubuna verilen empati eğitiminde öğrencilerin yaşlarına ve gelişim özelliklerine (Yılmaz, 2016) uygun etkinlikler hazırlanmıştır. Farklı örnek olayların ekseninde olduğu etkinliklerde video ve bilgisayar oyunları da kullanılmıştır. Öğrencilerin bu ders araçlarına olumlu tutumları olmuştur. Dersler sonucunda empatinin temelini oluşturan kendi duygu ve düşüncelerini fark edebilme, diğerlerinin duygu ve düşüncelerinin kendininkinden farklı olabileceğini anlayabilme, karşısındaki kişinin yaşadığı durumu canlandırabilme ve karşısındaki kişiye onu anladığını aktarabilme becerilerinde görece gelişme gözlenmiştir.

Yılmaz-Bingöl ile Uysal (2015) da empati geliştirme grup rehberliği programının ikinci sınıf öğrencilerinin empati düzeylerine etkisini incelemişlerdir. Empati geliştirme programı sonucuna göre deney grubu öğrencilerinin empati düzeylerinde artış olduğunu tespit etmişlerdir. Bnezer şekilde bu çalışmada da “duyguları bilme, kendi duygularını tanıma ve fark edebilme, başkalarının ne hissettiğini fark edebilme, beden dilini okuma, iletişim kurma ve problem çözme becerileri” gibi alt beceriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada da düzeye uygun oyunlarla ve eve görevler verilerek ve oturumlarda çalışılan kazanımların pekiştirmesi sağlanmıştır.

Özay ve Akay (2014) 37 dördüncü sınıf öğrencisinin empati kavramıyla ilgili görüşlerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda empati kavramının başta öğrencilerde çeşitli sebeplerle yeterince oluşmadığını bununla birlikte ilkokula başladıktan sonra gelişim gösterdiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin empati kavramlarının oluşmamasında gelişim süreçleri ve ailevi özelliklerinin (maddi durum, eğitim düzeyi vb.) etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca paralel şekilde örnek olay temelli empati eğitimi sonucunda öğrencilerde empatik tepki verebilme, bireysel farklılıklara saygılı olabilme, engelli bireylere hoşgörülü olabilme, dezavantajlı gruplara yönelik farkındalık geliştirebilme vb. davranışlarında olumlu yönde değişim olmuştur. Öğrenciler empati becerisini günlük hayatlarına yansıtabilmişler, ön yargılı olmadan başkalarıyla empati kurabilmişlerdir. Yanı sıra kendilerine empatik davranılmadığında da bunu fark edebilmişler ve sorgulama yapmaya başlamışlardır.

Coşkun-Keskin (2007) empatik öğrenme süreci sonucunda; öğrencilerin empati becerilerinin geliştiği, bilişsel, duyuşsal ve düşünsel becerilerini etkin bir şekilde kullanabildikleri, duyuşsal ve ahlaki becerilerini gösterebildikleri bulgularına ulaşmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına benzer şekilde öğrenme sürecinde öğrenciler örnek durumlardaki bireylerin yaşadıkları olayları anlatmışlar, hangi duyguları yaşamış olacaklarını tahmin etmişler ve onların yerine kendilerini koyabilmişlerdir. Ayrıca örnek olaylardaki bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmak için neler yapılabileceğini düşünmüşler ve yaşadıkları sorunlara karşı farklı çözüm yolları bulmuşlardır.

Bu çalışmada deney grubunun süreç içinde kendilerine verilen örnek olaylar karşısında duyarlı davrandıkları görülmüştür. Örneğin, depremde saatlerce göçük altında kaldıktan sonra kurtarılan çocuk ve babası ile empati yapabildiler. Çocuk ile babasının içinde bulundukları zor durumu anlayıp, yaşadıkları çaresizliği hissedebildiler. Bu ailenin geride kalan üyelerinin depremden sonraki hayatlarının nasıl olabileceğini tartıştılar ve çözüm yolları sunabildiler. Bu olayın sonucunda hangi duygu durumlarının içinde kalabilecekleri ve hayatlarının devamını nasıl etkileyeceğini tartıştılar. Ayrıca toplumda zor durumda olan (engelli, yoksul, yalnız bırakılan, dışlanan, evsiz, eskiye özlem duyan, zorba davranışlara maruz kalan vb.) bireylerin iç dünyalarını anlamaya yönelik empatik tepkilerde bulundular. Onlarla aynı ortamda bulunduklarında, onların maruz kaldıkları zor durumlar karşısında neler yapabileceklerini ve o kişilere nasıl davranabileceklerini derinlemesine düşündüler ve zamanla daha iyi değerlendirmeler yapabildiler.

Bu araştırmada örnek olay yöntemi literatürdeki diğer araştırma sonuçlarına benzer şekilde (deney grubunun ön test-son test sonuçlarına göre) öğrencilerin derse aktif katılımını ve anlamlı öğrenmeyi artırmıştır (Aykaç, 2007; Dikbaş & Hasırcı, 2008; Uğur, 2007). Bal ve Anılan'a (2019) ait örnek olayların kullanıldığı eylem araştırmasında da öğrenciler; değerleri örnek olaylar içerisinde tanıyabilmiş, problem durumlarına değerler üzerinden yorum getirebilmiş, karar verme süreçlerinde değerlerden yararlanmış ve sözel ifadelerde kullanmışlardır. Kabapınar vd. (2019) de görsel öykülerle empati becerisi geliştirmeyi amaçladıkları araştırmanın sonucunda; görsel öykülerle öğretim sürecinde öğrencilerin büyük oranda empati yapabildiklerini görmüşlerdir. Bu sonuçlara paralel şekilde örnek olaylarla yapılan öğrenme sürecinde de öğrenciler; empati becerisini günlük hayatlarına yansıtabilmiş,

kendilerine empatik davranılmadığı durumları ifade etmede gelişim göstermiş ve sorgulama yapmaya başlamışlardır. Derslere daha aktif ve özgüvenli katılmış, derslerden zevk almış, dersleri anlamlı ve eğlenceli bulmuşlardır.

4.2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum testinden aldıkları sonuçlar aşağıda verilmiştir:

- Araştırma sonucunda grupların tutum ön test ile son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- Deney grubunun derse yönelik tutum ön test puanları ile son test puanları arasında fark bulunmuştur. Deney grubunun tutum ön test-son test sonuçlarına göre fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın son test puanları lehine olduğu görülmüştür. Deney grubunun tutum puanlarını belirgin şekilde artırdığı; ancak bu sonucun istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olmadığı tespit edilmiştir.
- Deney grubunun iki ay sonra yapılan tutum son test-kalıcılık testi sonuçlarında aradan geçen süre öğrencilerin derse yönelik tutumlarını değiştirmede olduğu görülmüştür. Örnek olaylarla yapılan empati eğitiminin derse yönelik tutuma olumlu etkisi kalıcı olmuştur.

Bu sonuçların nedenlerinin öğrencilerden ve sınıf öğretmenlerinden alınan geri bildirimler ve uygulamaya yönelik araştırmacı gözlemleriyle açıklanması gereği ortaya çıkmıştır. Bu sonucun bir nedeni kontrol grubunun derslerine zaman zaman araştırmacının katılmasının yarattığı heyecandır. Bu durum derslere istekle katılmalarında ve dersleri farklı bulmalarında etkili olmuştur. Bu da iki grubun puanları arasında farklılık oluşmamasına sebep olmuş olabilir. Ayrıca öğrencilerin kişisel ilgi ve özellikleri de bu sonucun çıkmasının bir nedeni olabilir.

Örnek olay temelli empati eğitim sürecinde öğrencilerin bazı derslerine branş öğretmenlerinin girmesi araştırmacıyı da sosyal bilgiler öğretmeni gibi görüp benimsemelerini sağlamıştır. Öğrenciler araştırmanın doğal sürecine hemen uyum sağlamışlar, çalışma tamamlandıktan sonra bile sosyal bilgiler derslerini araştırmacı ile işlemek istemişlerdir. Derslere etkin katılım giderek artmıştır. Öğrenciler örnek olaylarla işlenen derslerde kendilerini daha rahat ifade edebilmişlerdir. Başlangıçta kendilerini rahat ifade edemeyen öğrenciler daha aktif olmuşlar, örnek olaylar karşısında giderek daha özgüvenli cevaplar verebilmişlerdir.

Örnek olay yönteminin kullanıldığı öğrenme-öğretme sürecinde beceri geliştirme geleneksel öğretim dışında gerçekleşir. Bu yöntem, günlük yaşamdaki durumların derinlemesine incelenmesine ve çözüm arayışına dayanmaktadır. Derslerde öğrenciler kendilerini örnek olaydaki gelişmelere göre konumlandırarak gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri problemlere çözüm bulmaya çalışırlar. Bu çalışmada da öğrenciler empati becerisi geliştirirken kendilerini örnek olayda geçen kişinin yerine koyabilmiş ve o kişinin nasıl hissettiğini anlama fırsatına sahip olmuşlardır.

Yıldırım ve Konuk'a (2018) göre empati etkinlikleriyle işlenen sosyal bilgiler derslerinde, öğrencilerin derse daha aktif katılım sağlayacağı ve dikkat seviyelerinin daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Bu görüşe paralel şekilde bu çalışmada da öğrenciler derslere aktif katılmışlar ve etkinlikler sırasında çok eğlenmişlerdir. Empati eğitiminde kullanılan örnek olaylar; görsellerle, gazete yazılarıyla, videolarla, bilgisayar oyunları, duygu kartlarıyla ve çalışma kâğıtlarıyla desteklenmiştir. Kullanılan görsellerin dikkat çekici ve öğrencilerin seviyelerine uygun olmasına özen gösterilmiştir.

Örnek olaylarla yapılan empati eğitiminde bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan ilki bazı öğrencilerin dağıtılan çalışma kâğıtlarını özenli şekilde yapmamalarıdır. Öğrencilerden bazıları etkinliği sadece yapmış olmak için hızlıca birkaç cümle ile cevaplandırmıştır. Diğer zorluk ise her öğrencinin

yeterli söz hakkı alamamasıdır. Sınıfın kalabalık oluşu, derse katılma isteklerinin artmasıyla zaman sorunun ortaya çıkması ve öğrencilerdeki uzun cevaplar verme eğilimi süre konusunda araştırmacıyı zorlamıştır. Bazı çalışma kâğıtları eve gönderilmiştir; ancak kimi öğrenciler tarafından geri getirilmemiştir. Başka bir zorluk ise öğrencilerin derste neden sürekli empati yaptıklarını sormaları nedeniyle araştırmacının tekrar tekrar açıklama yapmak zorunda kalmasıdır. Ayrıca grupta yapılan çalışmalarda erkek öğrenciler gürültü çıkarmışlar ve araştırmacı derse ilgilerini toplamak için onları uyarmıştır.

Sosyal bilgiler dersinde örnek olay yöntemiyle yürütülen öğretimin öğrencilerin empati düzeyleri ve derse yönelik tutumlarına etkisinin incelendiği bu çalışmada bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Uygulama sonunda deney grubundaki öğrencilerin empati ve tutum ön test-son test puanlarında anlamlı değişiklikler olmuştur. Ancak deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin empati ve tutum son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte sosyal bilgiler alanında öğrencilerle yürütülen çalışmalar ve alınan her türlü sonuç değerli görülmektedir. Son yıllarda sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında öğrencilerin salt bilgi dünyalarının değil sosyal-duygusal becerilerinin de geliştirilmesi önemsenmektedir. Bu becerileri geliştirmede kullanılan yöntemlerin etkililiği ve derse yönelik tutuma katkılarının incelenmesi ilgili alanyazına katkı sağlayacaktır.

Bu gerekçelerden yola çıkılarak gelecekte bu çalışma başka değişkenler kullanılarak, farklı derslerde ve sınıf düzeylerinde yapılabilir. Bu araştırma nicel araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Araştırmacılar nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanarak çocuklarda empati gelişimi ile ilgili araştırmalar yapabilirler. Ayrıca empati becerisini sadece bu araştırmanın konusunu oluşturan sosyal bilgiler derslerinde değil, diğer derslerde de kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik çalışmalar planlanabilir. Öğretmenler yalnızca sosyal bilgilerde değil Türkçe, hayat bilgisi vb. derslerde de empati etkinliklerini uygulayabilirler. Empati eğitimi programı sadece okullarla sınırlı kalınmayarak aileleri de kapsayacak şekilde ev ortamlarına entegre edilebilir. Böylece kazanımların kalıcılığı desteklenebilir.

Kaynaklar

- Aka, M. (2019). *İlkokul öğrencilerinin özgüveni ve empatik eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın No. 600670) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Aramudin, A., & Susanti, R. H. (2024). Empathy and tolerance cultivation in primary students through local context-based social science lessons. *Lentera Pendidikan: Jurnal Ilmu Tarbiyah dan Keguruan*, 27(1), 191-206. <https://doi.org/10.24252/lp.2024v27n1i121>
- Arslan, E. (2020). *Normal gelişim gösteren ilkökul öğrencilerinin bütünleştirme eğitimine katılan özel gereksinimli akranlarını sosyal kabullerinde cinsiyet benlik algısı ve empatik eğilimin rolü*. (Yayın No. 665015) [Doktora tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Avcı, E. (2017). *Anne-babaların tutumları ile ilkökul kademesindeki çocukların empati ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 480156) [Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Aykaç, N. (2007). Sosyal bilgiler dersinde aktif öğretim yöntemlerinin kullanılmasının öğrencilerin derse karşı tutumuna, erişim düzeyine ve kalıcılığa etkisi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 24-37.
- Ayten, A. (2009). *Prososyal davranışlarda dindarlık ve empatinin rolü*. (Yayın No. 239984) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>

- Babbie, E. (2007). *The practice of social research* (11th ed.) Thompson Wadsworth.
- Bal, Ö., & Anılan, H. (2019). Hayat bilgisi dersi değer eğitiminde örnek olay yönteminin kullanılması: Bir eylem araştırması. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 177-202.
- Bouton, B. (2016). Empathy research and teacher preparation: Benefits and obstacles. *Srate Journal*, 25(2), 16-22.
- Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child Development*, 53(2), 413-425. <https://doi.org/10.2307/1128984>
- Chisholm, K., & Strayer, J. (1995). Verbal and facial measures of children's emotion and empathy. *Journal of Experimental Child Psychology*, 59(2), 299-316. <https://doi.org/10.1006/jecp.1995.1013>
- Coşkun-Keskin, S. (2007). *Sosyal bilgiler derslerinde empati becerilerine dayalı öğretim tekniklerinin kullanılması* (Yayın No. 210291) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Çankaya, G., & Ergin, H. (2015). Çocukların oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, Uluslararası Katılımlı 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongre Kitabı.
- Çatlak, İ. H., & Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına empati becerisi ve farklılıklara saygılı olma değerinin kazandırılmasında storyline yönteminin etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1794-1819. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017..-360122>
- Çetin, C. N., & Güngör-Aytar, A. (2012). İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 473-488.
- Demir, M. K. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının empati becerilerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 107-121.
- Demir, E., Saatçioğlu, Ö., & İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current Research Education*, 2(3), 130-148.
- Dikbaş, Y., & Hasırcı, Ö. (2008). Öğrenme stratejileri öğretiminin ve ders işlenişinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 69-76.
- Diker, E. (2019). *İlkokul öğrencilerinin kültürlerarası duyarlık ve empati becerilerinde çokkültürlü psikoeğitim programının etkililiğinin sınanması*. (Yayın No. 546569) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Doğan-Geysoğlu, S. (2022). *Yaratıcı drama etkinliklerinin ilköğrencilerinin empatik eğilim düzeyine etkisi* (Yayın No. 742988) [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Doğanay, T. (2019). *Hayat bilgisi derslerinde görsel öyküler aracılığıyla empatiyi geliştirmek: bir eylem araştırması* (Yayın No. 561860) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>

- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51, 665-697.
- Elgin, C. Z. (2016). Emotion and understanding. In *Epistemology and emotions* (pp. 33–49). Routledge.
- Erk, E. (2021). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ve “hayır” diyebilme becerilerinin incelenmesi* (Yayın No. 694413) [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill.
- Günay Ay, M., & Kılıç, B. G. (2019). Nörogelişimsel bozukluklar ve empati. *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 11(4), 585-595. <https://doi.org/10.21601/ortadogutipdergisi.527937>
- Güner, A., Güner, Z., & Levent, A. (2020). Kültürler arası duyarlılık ve empatik eğilimler: Bir derleme çalışması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(10), 259-277.
- Gürtunca, A. (2013). *Çocuklar ve ergenler için empati ölçeği Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması* (Yayın No. 358142) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Haribhai-Thompson, J., McBride-Henry, K., Hales, C., & Rook, H. (2022). Understanding of empathetic communication in acute hospital settings: A scoping review, *BMJ Open*, 12(9), 1-8. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-063375>
- Hesapçıoğlu, M. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Iannarino, N. T. (2023). Empathic communication and emotions. *The International Encyclopedia of Health Communication*, 1-5. <https://doi.org/10.1002/9781119678816.ieh0676>
- Kabapınar, Y. (2005). Uygulama ve değerlendirme ölçütleriyle hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak empati. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 119-142.
- Kabapınar, Y., Tabak, E., & Yavuz, B. (2019). Öğrencilerde empati becerisini geliştirme temelli bir teknik olarak görsel öykü: Örnek uygulamalar. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 58-80.
- Kahraman, H., & Akgün, S. (2008). Empati becerileri eğitiminin okul öncesi dönemdeki çocukların empati becerilerine ve sorun davranışlarına etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 15-24.
- Kaya, M., & Erdem, İ. (2020). Çocuk edebiyatı eserlerinin 7. sınıf öğrencilerinin empati becerisinin gelişimine etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 79-114. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.671863>
- Kılınç, Ş. (2021). *Kültüre duyarlı farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının öğrencilerin empati becerilerine etkisi* (Yayın No. 687800) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Kırıkçı, A. C., & Ilkim Han, Ş. (2025). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan empati becerisinin sosyal problem çözme becerisini yordama durumunun incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (63), 661-684. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1559283>
- Kim, H. (2017). *Empathy in the early childhood classroom: Exploring teachers' perceptions, understanding, and practices* [Doctoral dissertation, Indiana University].

- Koca, K. (2020). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin empati beklentisi ile aile birliğini önemsemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 636004) [Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Kurdek, L. A., & Rodgon, M. M. (1975). Perceptual, cognitive and affective perspective taking in kindergarden through sixth grade children. *Developmental Psychology*, 11(5), 643-650. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.11.5.643>
- Lee, J., Lee, Y., & Kim, M. H. (2018). Effects of empathy-based learning in elementary social studies. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 27(6), 509-521. <https://doi.org/10.1007/s40299-018-0413-2>
- Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40(4), 525-543. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1972.tb00078.x>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. MEB.
- Muravevskaia, E., & Gardner-McCune, C. (2023). Designing a virtual reality empathy game framework to create empathic experiences for children. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 35, 100561. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4073129>
- Nasti, C., Intra, F. S., Palmiero, M., & Brighi, A. (2023). The relationship between personality and bullying among primary school children: The mediation role of trait emotional intelligence and empathy. *International Journal Of Clinical And Health Psychology*, 23(2), 100359. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2022.100359>
- Öz, N. S., Aysu, B., Gürsoy, F., & Aral, N. (2019). İlkokula devam eden çocuklarda akran zorbalığı ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. III. Uluslararası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi ITEAC 2019, 161-170.
- Özay, T., & Akay, Y. (2014). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin empati kavramına ilişkin görüşleri. *Hayef Journal of Education*, 11(2), 205-217.
- Özer, G. (2016). *Empati eğitiminin anaokulu genişleme empatik ve sosyal gelişme etkisinin incelenmesi* (Yayın No. 435220) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Özsoy, S., & Özsoy, G. (2013). Eğitim araştırmalarında etki büyüklüğü raporlanması. *İlköğretim Çevrimiçi*, 12(2), 334-346.
- Öztürk, S. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişki* (Yayın No. 583555) [Yüksek lisans tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 13-23.
- Rogers, C. R. (1975). Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. 1983 (Çev. F. Akkoyun). *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 103-124. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000929
- Sarıyüce-Körükçü, Ö. (2004). *Altı yaş grubundaki çocukların özsaygı düzeyleri ile anne empatik becerilerinin incelenmesi* (Yayın No. 150964) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>

- Saygın, M. (2022). *Sosyal beceri temelli etkinliklerin ilköğrencilerinin eleştirel düşünmelerine ve empatik eğilimlerine etkisi* (Yayın No. 727248) [Yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Sayim, M. (2021). *Yaratıcı drama etkinliklerinin empatik eğilim ve sosyal beceri düzeyine etkisi* (Yayın No. 669224) [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Shapiro, L. E. (2000). *Yüksek EQ'lu çocuk yetiştirmek. Anne ve babalar için duygusal zekâ rehberi*. (Ü. Kartal, Çev.), Varlık Yayınları.
- Staub, E. (1990). Commentary on Part I. In N. Eisenberg, J. Strayer (Eds.) *Empathy and its development*. (103–119) Cambridge University Press.
- Stockdale, L. A., Porter, C. L., Reschke, P. J., Booth, M., Coyne, S. M., Stephens, J., & Memmott-Elison, M. K. (2023). Infants' physiological responses to emotionally salient media with links to parent and child, empathy, prosocial behaviors and media use. *Computers in Human Behavior*, 139, 107497. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107497>
- Şahin, M., & Akbaba, S. (2010). İlköğretim okullarında zorbacı davranışların azaltılmasına yönelik empati eğitim programının etkisinin araştırılması. *Kastamonu Education Journal*, 18(1), 331-342.
- Şimşek, S., & Yaşar, Ş. (2006). Örnek olaya dayalı öğretimin ilköğretim hayat bilgisi dersinde akademik başarıya ve öğrenmede kalıcılığa etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 24, 171-179.
- Şirin, A., Özgen, G., Akca-Erol, F., & Akça-Koca, D. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin empatik eğilimlerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 48(48). <https://doi.org/10.15285/maruaebd.363290>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. USA.
- Taner-Derman, M. (2013). Çocukların empati beceri düzeylerinin ailesel etmenlere göre belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1365–1382. https://doi.org/10.9761/JASSS_588
- Uğur, A. (2007). *Oluşturmacı sosyal bilgiler öğretiminde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerine etkisi: Bir eylem araştırması* (Yayın No. 210261) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Ulu-Kalın, Ö., & Topkaya, Y. (2017). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 88.
- Weiner, B. (1985). Spontaneous, casual thinking. *Psychological Bulletin*, 97(1), 74-84. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.97.1.74>
- WHO (2007). Promoting physical activity in schools: An important element of a health-promoting school, *WHO Information Series On School Health, (Document 12)*, 53.
- Yıldırım, T., & Konuk, Y. (2018). Empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin çevre bilincine ve akademik başarılarına etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 57-69.

- Yılmaz, K. (2019). *Hayat bilgisi dersi öğrenme ortamlarına sosyal empati yaklaşımını eklemlmek: Bir eylem araştırması* (Yayın No. 561893) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Yılmaz, S. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde empati. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 1-19.
- Yılmaz-Bingöl, T., & Uysal, R. (2015). Empati geliştirme grup rehberliği programının ilkököl ikinci sınıf öğrencilerinin empati düzeylerine etkisi. *İlköğretim Online*, 14(2), 430-437. <https://doi.org/10.17051/io.2015.90489>
- Yılmaz, Y., & Yılmaz, Y. (2005). Parametrik olmayan testlerin pazarlama alanındaki araştırmalarda kullanımı: 1995-2002 arası yazın taraması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 177-199.
- Yılmaz-Yüksel, A. (2003). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi* (Yayın No. 127623) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Zahn-Waxler, C., & Radke-Yarrow, M. (1990). The origins of empathic concern. *Motivation and Emotion*, 14(2), 107-130. <https://doi.org/10.1007/BF00991639>

Ekler

Ek 1. Örnek Olay Temelli Empati Eğitimi Ders Planı Örneği

Bölüm I

Süre	40+40+40 dakika
Öğrenme Alanı	Birey ve Toplum

Bölüm II

Kazanım	SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.
Yöntem ve Teknikler	Örnek olay yöntemi, beyin fırtınası, soru cevap, tartışma, rol yapma, görsel okuma
Eğitim Teknolojileri, Araç ve Gereçler	Bireysel Özelliklerim çalışma kâğıdı Gazete haberi Örnek resimler Bilgisayar oyunu
Ders Alanı	Sınıf
Konu	Onun Yerinde Olsaydım

Öğrenme-Öğretme Süreci

1) Dikkati Çekme: Öğretmen sınıfa düşünceli şekilde girer. Öğrencilere okul bahçesinde ağlayan bir çocuk gördüğünü ve hemen yanına gittiğini söyler. Öğrenciyle konuştuğunu arkadaşlarının onu oyuna çağırmadıkları için çok üzgün olduğunu öğrendiğini söyler. Bu duruma çok üzüldüm çünkü kimse yalnız kalmayı hak etmez, der. Ben de “Onun bu durumuna üzüldüğümü söyledim, bir sonraki teneffüs istersen sen bir oyun bul ve onları oyuna davet et” dedim. Bu örnek olay ile öğrencilerin derse motive olmaları sağlanır.

2) Güdüleme: Öğrencilere gün içinde her birimizin başına çeşitli olaylar geldiği açıklanır. Bu olaylara her birimiz farklı tepkiler veririz. Bazı olaylar bizi mutlu eder, bazıları üzer, bazıları ise kızdırır. Aslında hepimiz farklı isek olaylara verdiğimiz tepkilerin de farklı olması doğaldır, denir. Bu kısa açıklama ile öğrencilere bu derste bireysel özelliklerimizden bahsedeceğimiz söylenir.

3) Derse Geçiş: Bireysel özelliklerimizi öğrendikçe aslında her birimizin farklı özelliklere sahip olduğumuzu fark edeceğiz denir. Öğrencilere “Bireysel özellikler nedir?” sorusu yöneltilir. Tartışma yöntemi ile bireysel özelliklerimizin bizi diğer insanlardan ayıran özellikler olduğu ve fiziksel özelliklerimiz, duygusal özelliklerimiz ve zihinsel özelliklerimiz olmak üzere üçe ayrıldığı açıklanır. Öğrencilere *Çalışma Kâğıdı 1* dağıtılır. Öğrenciler çalışma kâğıdındaki ilgili alanlara kendileriyle ilgili bireysel özelliklerini doldururlar. Daha sonra arkadaşlarıyla sınıfta paylaşırlar. Herkes kendisini sınıfa tanıttikten sonra arkadaşlarıyla benzer ve farklı yönlerini fark etmeleri sağlanır.

Öğretmen, “Hepimiz farklı özelliklere sahibiz; ilgi alanlarımız, duygularımız, düşüncelerimiz ve fiziksel özelliklerimiz farklıdır.” der. Bizler bizimle aynı şartlara sahip olmayan, bizden farklı özelliklere sahip bireylere karşı saygılı olmalıyız.

Çevremizde üzücü olaylar yaşandığında (savaş, deprem, sel vb.) o kişilerin yerine kendimizi koymalıyız. Onların yerinde olsaydık nasıl hissederdik, neler düşünürdük diye düşünmeliyiz. Karşımızdaki kişiyi ve onun duygularını anlamaya çalışmalıyız. Daha sonra bizim yardımımıza ihtiyaç duyan insanlara karşı neler yapabiliriz diye düşünmemiz gerekir. Zor durumda olan insanların yaşadıklarını anlamak için onların yerine kendimizi koymalıyız. Onların yaşadıkları duyguları anlamaya çalışmalıyız.

Örnek Olay Etkinliği: Şimdi size başından üzücü bir olay geçen Ayda bebekten bahsedeceğim. O depremde bir çocuk. Yaşadığı olaydan nasıl etkilendiğini, gelecekte bu olayın onun hayatındaki

etkilerinin neler olabileceğini anlamak için onun ile empati kurulması için aşağıdaki sorular sorulur. Sınıfça tartışılır.

1. Ayda bebek neden göçük altında kalmış?
2. Ayda bebek 91 saat göçük altında ne hissetmiş olabilir? Bu durumda, sen olsaydın neler hissederdin?
3. Şimdi kendimizi ailenin yerine koyalım ve onların hissettiklerini hissetmeye çalışalım. Aile bu durumda dışarıda beklerken neler hissediyor olabilir? Sizce neden bu şekilde hissediyor olabilirler?
4. Kendinizi AFAD görevlilerinin yerine koyarak tahmin etmeye çalışın. Ayda bebeği göçük altından çıkardıklarında neler hissetmiş olabilirler?
5. Kendinizi çocuğun yerine koyarak onun hissettiklerini hissetmeye çalışın. Ayda bebek ilk olarak göçük altından çıkarıldığında, neler hissetmiş olabilir?
6. Ayda bebeğin bundan sonraki hayatında neler değişecektir? Ayda bebek ile karşılaşma imkânın olsaydı, ona neler söylemek isterdin?

Bu etkinlikle öğrencilerin tanımadıkları bir çocukla empati kurmaları amaçlanır. Onun duygularını anlamaya çalışmaları ve bunu sözel olarak ifade etmeleri istenir. Öğrencilerin empatinin aşamalarından farkına varma, düşünme ve hissetme basamaklarını uygulamaları beklenir. Öğretmen sorularıyla yönlendirme yapar. Öğrencilerin düşüncelerini değiştirme çabası yoktur. Herkes, her düşünce saygı ile dinlenir.

Resimlerle Örnek Olaylar: Şimdi sizlere bazı resimler göstereceğim. Resimlerde yoksul, evsiz, dışlanmış, kronik hastalığı olan, engelli vb. bireyler vardır. Öğretmen, bu resimlerdeki insanların yerlerine kendinizi koymanızı istiyorum. Sanki o kişi sizmişsiniz gibi düşüneceksiniz ve resimlerdeki kişilerin duygularını ve düşüncelerini anlamaya çalışacaksınız. Her resim dikkatle incelenir ve konuşmak isteyen öğrencilere söz hakkı verilir. Öğretmen bazı resimleri (arkadaşları tarafından dışlanan çocuk vb.) öğrencilerin canlandırmalarını ister. Canlandırma bittikten sonra rol yapan çocuklara ne hissettikleri sorulur. Sınıftaki diğer öğrencilerden de yorumlar alınır.

Bilgisayar Oyunu: Sınıfça “empati çarkı interaktif bilgisayar oyunu” oynanır. Çark döndürüldüğünde gelen örnek durum üzerine konuşulur. Bazı örnek durumlarda canlandırma yaptırılır. Sınıftaki diğer öğrencilerden de yorumlar alınır.

4) Bireysel Etkinlikler: *Diğerlerinin Duygularını Anlıyorum ve Paylaşıyorum* çalışma kâğıdı yaptırılır.

Farkına Varalım, Hissedelim, Anlayalım ve Düşünelim, Hissedelim, Paylaşalım çalışma kâğıtları yaptırılır.

5) Özet: Hepimiz farklıyız. Özelliklerimiz, duygularımız, düşüncelerimiz farklıdır. Bizler karşımızdakini anlamaya, duygularını hissetmeye ve onun yanında olmaya çalışmalıyız.

Bölüm III

Ölçme-Değerlendirme	
Bireysel değerlendirme:	1. Her insanın düşüncelerinin aynı olmadığını açıklayabiliyor mu? 2. Engellilere neden yardım etmemiz gerektiğini açıklayabiliyor mu? 3. Kendisini diğerinin yerine koyabiliyor mu?
Grup değerlendirmesi:	Tartışmalara katılım değerlendirilir. 1. Öğrenciler örnek olaylara ilişkin sorulara cevap veriyorlar mı? Derslere etkin katılım sağlıyorlar mı? 2. Duygu ve düşüncelerini grup içinde ifade edebiliyorlar mı?
Dersin Diğer Dersler ile ilişkisi/Açıklamalar:	Görsel sanatlar dersinde empati yaka kartı çalışması yapılır.

Çalışma Kâğıtları

BİREYSEL ÖZELLİKLERİM

Duygusal Özelliklerim

Fiziksel Özelliklerim

Zihinsel Özelliklerim

İlgi Alanlarım

Diğerlerinin Duygularını Anlıyorum ve Paylaşıyorum

Ela sana yaz tatilinde köye gideceği için çok mutlu olduğunu söyledi.

Sence Ela ne hissediyor?

Ona cevabın ne olurdu?

Mehmet geçen hafta sonu çok sevdiği kuşunun öldüğünü söyledi.

Sence Mehmet ne hissediyor?

Ona cevabın ne olurdu?

Ömer sana arkadaşlarının ona şişko dediğini söyledi.

Sence Ömer ne hissediyor?

Ona cevabın ne olurdu?

Farkına Varalım, Hissedelim, Anlayalım

Sence o çocuk neden ağlıyor olabilir? Onu anlamak için hangi soruları sorardın?

.....

.....

.....

.....

Sence bu genç neden üzgün olabilir? Onu anlamak için hangi soruları sorardın?

.....

.....

.....

.....

Sence o çocuk neden kaygılı olabilir? Onu anlamak için hangi soruları sorardın?

.....

.....

.....

.....

Sence bu aile neden mutlu olabilir? Onları anlamak için hangi soruları sorardın?

.....

.....

.....

.....

DÜŞÜNELİM, HİSSEDELİM, PAYLAŞALIM**ÖRNEK OLAY 1:**

Sen Ayşe'sin. Öğretmenin grup çalışması ödevinde Ahmet ile çalışmanı istedi. Ahmet ile birlikte bir afiş hazırlamanız gerekiyor. Ahmet ile daha önce birlikte hiç ders çalışmamıştınız. Senin ödev ile ilgili çok güzel fikirlerin var. Bu fikirlerini onunla paylaşıyorsun. Ancak Ahmet senin kadar heyecanlı değil. Seni dinlemiyor ve ödevin vaktine daha çok olduğunu söylüyor. Kendini Ayşe'nin yerine koyarak aşağıdaki soruları cevaplar mısın?

Yukarıdaki metinde anlatılan olay nedir?

.....

.....

Sence Ayşe ne hissediyor?

.....

.....

Ayşe'nin bir arkadaşı olsaydın ona ne söylerdin?

.....

.....

ÖRNEK OLAY 2:

Sen Emre'sin. İçine kapanık sessiz bir çocuksun. Derslerde sana soru sorulmadan konuşmazsın. Parmak kaldırmaya çekinen birisin. Bir gün öğretmenin seni tahtaya kaldırdı. Çok heyecanlandın. Aslında cevabını bildiğin halde soruyu yanlış cevapladın. Sınıf arkadaşların sana güldüler. Kendini Emre'nin yerine koyarak aşağıdaki soruları cevaplar mısın?

Yukarıdaki metinde anlatılan olay nedir?

.....

.....

Sence Emre ne hissediyor?

.....

.....

Emre'nin bir arkadaşı olsaydın ona ne söylerdin?

.....

.....

ÖRNEK OLAY 3:

Sen Ela'sın. Bir gün okulda ödevlerini yaparken kaşınmaya başladın. Teneffüste kolunu o kadar kaşıdın ki kızarıklar oluştu. Arkadaşların durumunu fark edince seninle dalga geçmeye başladılar ve “uyuz uyuz” diye arkandan bağırıyorlar. Sen hemen öğretmenin yanına gidip eve gitmek istediğini söyledin. Eve gittiğinde annen seni doktora götürdü. Uyuz hastalığına yakalanmıştın. Kendini Ela'nın yerine koyarak aşağıdaki soruları cevaplar mısın?

Yukarıdaki metinde anlatılan olay nedir?

.....

.....

Sence Ela ne hissediyor?

.....

.....

Ela'nın bir arkadaşı olsaydın ona ne söylerdin?

.....

.....

Extended Abstract

Introduction

Empathy can help individuals establish healthier and longer relationships with others by facilitating interpersonal communication (Eisenberg, 2000). Empathy is one of the basic human characteristics that contributes to the social cohesion of individuals and its importance in social life (Aramudin & Susanti, 2024; Ayten, 2009).

Empathy is generally defined as trying to understand the feelings and thoughts of the other person (Kabapınar, 2005). For a person to fully empathise with another person, he/she should be able to transfer his/her own feelings to the other person correctly and understand the other person's feelings correctly (Taner-Derman, 2011). From this point of view, it can be said that the fact that individuals have never felt an emotion before makes it difficult for them to understand this emotion (Elgin, 2016; Pala, 2008). Therefore, the more emotions a person has experienced in his/her life, the better he/she can understand the situation experienced by the other person.

Empathy is named an empathic skill, an empathy-building skill, and an empathy value in the literature. The World Health Organisation considers empathy as one of the ten basic life skills that effectively solve the problems faced by individuals in their lives and maintain their lives efficiently (WHO, 2007). Kurdek and Rodgon (1975) methodologically divided empathy into Perceptual, cognitive, and affective. The perceptual component is the first step in an individual's experience of another person's emotions, which is to estimate his/her point of view. What is meant to be expressed here is the perception of the other person's movements, gestures, and mimics, face, words, tone of voice, content, timing, and all the information sent in the process before empathy is established. The cognitive component can be expressed as trying to understand the feelings of others that others do not explain to them. In the process of cognitive empathy, the emotions of others should not be experienced, but these emotions should be understood cognitively. The emotional component is described by theorists (Chisholm & Strayer, 1995; Rogers, 1975) as the ability of the self to be sensitive to the feelings of the other and to share their feelings.

Piaget argues that children are egocentric in their thinking and language use. According to him, empathic skills become more advanced after the pre-processing period (12 years and later), one of the periods of cognitive development (Demir, 2012). Shapiro (2000) also stated that empathy lies at the basis of social behaviours and can be increased with education. In this context, empathy can be seen as one of the social skills that should be developed in children. The aim of empathy education can be expressed as developing the existing empathy ability in children and enabling them to establish healthy relationships with other members of society (Kalliopuska, 1992; as cited in Sarıyüce-Körükçü, 2004). If children can empathise from an early age, they can cope with many difficulties and become accepted by society.

When the related literature was examined, it was seen that many studies on empathy skills have been conducted in Turkey and abroad in recent years. The topics of the studies on empathy skills are as follows: The effectiveness of empathy skill development methods in students (Doğan-Geysoğlu, 2022; Doğanay, 2019; Kabapınar vd., 2019; Kahraman & Akgün, 2008; Kılınç, 2021; Muravevskaia & Gardner-McCune, 2023; Sayim, 2021; Şahin & Akbaba, 2010; Yılmaz-Yüksel, 2003), determining students' empathy skill levels (Çetin & Güngör-Aytar, 2012; Erk, 2021; Şirin et al, 2018; Taner-Derman, 2013), determining the effects of various variables on empathy skills (Aka, 2019; Arslan, 2020; Avcı, 2017; Çankaya & Ergin, 2015; Öz et al., 2019; Stockdale et al., 2023), determining the relationship between students' empathy skill levels and value orientations (Koca, 2020; Nasti et al., 2023; Öztürk,

2019). It has been observed that there are few studies on the effectiveness of the methods used to develop students' empathy skills in primary school social studies (Diker, 2019; Saygın, 2022; Yılmaz-Bingöl & Uysal, 2015). It is thought that this study will contribute to filling this literature.

Method

This study employed a quasi-experimental research design with a pretest–posttest structure, including both an experimental and a control group. In experimental design, a group of subjects is selected, and the dependent variable is measured before the intervention. Then, an experimental intervention is applied to the experimental group, and its effects are observed by measuring the dependent variable again. The control group does not receive the intervention, allowing for a comparison between the two groups to determine whether a significant difference exists (Babbie, 2007).

This study analyzed the effect of the independent variable (use of the case study method) on the dependent variable (empathy skills and attitude). This study investigated whether the case study method affects the development of empathy skills and attitude towards the course.

The lessons with the experimental group were taught with activities based on the case study method. During the implementation process, lesson plans, student worksheets and evaluation papers prepared by the researcher were used. The lessons with the control group were taught using the activities in the curriculum and the textbook.

Findings

There was no significant difference between the empathy post-test scores of the experimental and control groups ($u=291.500$; $p>.05$). However, the mean ranks shifted in favor of the experimental group. According to this result, although the experimental group significantly increased their empathy scores, this did not cause a significant difference.

There was no significant difference between the empathy posttest and retention scores of the students in the experimental group ($z= -.558$; $p>.05$). According to these results, the positive effect of the case-based empathy training process on the development of students' empathy skills was permanent.

The attitude post-test scores of the students in the groups ($u=294.500$; $p<.05$) also did not show a significant difference. However, when the rank averages related to the attitude post-test are examined, it is seen that there is a result in favour of the experimental group.

There was no significant difference between the attitude posttest and retention scores of the students in the experimental group ($z=.358$; $p>.05$). According to these results, the time passed did not change the students' attitudes towards the course. The positive effect of the case-based empathy education process on students' attitudes towards the course was permanent.

Conclusion and Results

This study employed a quasi-experimental design with pre-test and post-test measurements. The purpose was to examine the effect of case-based empathy training on students' empathy skills and attitudes toward the course. To this end, a case-based empathy training program was developed and implemented with the experimental group over four weeks. Data were collected using empathy and attitude scales administered before and after the intervention.

In this case-based study, the development of the experimental group students was evaluated throughout the process, revealing that they responded sensitively to various situations presented to them. For example, when asked to put themselves in the place of a girl who survived an earthquake, the students were able to articulate the difficult circumstances she faced. They then imagined themselves as the father of the earthquake survivor and expressed his feelings of helplessness during the moments of waiting. Finally, they discussed how the lives of the family's remaining members might unfold after the earthquake and proposed potential solutions. As a result of this activity, they were able to discuss which emotional states they might be in and how this would affect the continuation of their lives.

Deney ve kontrol aralığı empati son test puanlarında farklılaşma eksikliğinin nedenlerini ortaya koymanın ortaya çıkması ortaya çıktı. Bu amaçlanan tedaviden uygulama sırasında ve uygulama sonunda alınan geri bildirimler ve uygulamaya yönelik araştırmacı gözlemleriyle yorumlanmıştır. Bu sonuçtan kaynaklanan nedenlerden biri, veri toplama araçlarını, empati ve tutum ölçeklerini ikinci kez çözme sıkıcı bulmaları olabilir. Öğrencilerin ölçtüğü ilkinde verdikleri cevapların aynısını vermiş olabilirler. Ayrıca eşyaların kişisel verileri de (duyuşsal alan, konuşma bilgisi, ilgi vb.) araştırmaların etkisi oluşmuş olabilir. Bu nedenlerin yanı sıra araştırmada empati ile doğrudan kullanılabilirlerin yanı sıra dolaylı olarak taşınabilirler de yer verilmiş olması bu sonucu etkilemiş olabilir.

In this study, students were given case studies and then asked to interpret the events. The students described the events experienced by the individuals in the case studies, guessed what emotions they might have experienced and were able to put themselves in their shoes. Then, they thought about what could be done to facilitate the lives of the individuals in these case studies and found different solutions to the problems they experienced. Researches show that the use of methods and techniques in which students actively participate by moving away from teacher-centred practices in lessons provides great benefit (Şimşek & Yaşar, 2006). In this study, the lessons were taught on the axis of the case study method, supported by different activities in which students were active.

Similar to other research results in the literature, the case study method used in this study increased students' active participation in the lesson and meaningful learning (Aykaç, 2007; Dikbaş & Hasırcı, 2008; Uğur, 2007). As a result of the training, students could reflect empathy skills to their daily lives. They also improved in expressing situations without being treated empathically and started questioning. They participated more actively and self-confidently and found the lessons meaningful and fun.

Several challenges were encountered during the case-based empathy training process. First, not every student carefully completed the assigned worksheets. Some students answered the questions in a few sentences and then handed them in just for the sake of it. Another challenge was that not every student was given equal opportunity to speak during the verbal empathy activities. Large classes, increased participation over time, and the tendency of students to speak to give lengthy answers led to insufficient time. Therefore, some worksheets were completed at home, and some students did not return the worksheets. Another challenge was that students frequently asked why empathy was constantly included in the lesson. Each time, they had to re-explain and refocus their attention.

According to Yıldırım and Konuk (2018), it is thought that in social studies lessons taught with empathy activities, students will participate more actively in the lesson and their attention levels will be higher. In parallel with this view, in this study, students actively participated in the lessons and had a lot of fun during the activities. The case studies used in empathy education were supported with

visuals, newspaper articles, videos, computer games, emotion cards and worksheets. Care was taken to ensure the visuals used were striking and appropriate for the students' levels.

Recommendations

This study is expected to contribute to the relevant literature by examining the effectiveness of methods used in developing social-emotional skills in elementary school students. In recent years, the importance of developing these skills in students has been emphasized in social studies curricula. This study can be replicated in the future using different variables across different subjects and grade levels. Researchers can examine the development of empathy in children using qualitative and quantitative research methods. Furthermore, studies can be planned to develop and improve empathy skills in social studies, the subject of this study, and other subjects. Teachers can implement empathy activities in subjects such as social studies, Turkish, and social studies. Empathy training programs are not limited to schools but can also be integrated into family environments, thus supporting the permanence of these learning outcomes.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa tarafından 04.10.2022 tarih ve 2022/283 toplantı sayılı etik kurulu onayı alınmıştır. Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Destek ve Teşekkür

Araştırma sürecimin başından sonuna kadar tezime değerli katkılar sunan Prof. Dr. Ahmet Şimşek’e ayrıca teşekkür ederim.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarı olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımın olmadığını ifade ederim.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.